

Ārvalstu studentu/imigrantu aptauja par saskarsmi ar neiecietības izpausmēm Latvijā

Rezultātu apkopojums

Pēdējo gadu laikā Latvijā pieaug ārvalstu studentu un pilsoņu, t.sk. vizuāli atšķirīgu minoritāšu pārstāvju skaits. Saskaņā ar PMLP datiem, 2016.gadā Latvijā dzīvoja aptuveni 88 000 ārvalstu pilsoņu. IZM dati liecina, ka ar katru gadu palielinās ārvalstu studentu skaits Latvijā. 2016./2017. mācību gadā ārvalstu studentu īpatsvars ir sasniedzis 11% jeb 7880 studenti, kas ir par 27% vairāk nekā 2015./2016.gadā. Kopumā Latvijā mācās studenti no vairāk kā 80 valstīm, lielākā daļa Rīgā, bet arī Ventspilī, Liepājā, Valmierā un Daugavpilī. Rīgas Stradiņa universitātē ārvalstu studentu skaits 2016./2017.gadā veido 22%. Ārvalstu studentu piesaiste ir izvirzīta par augstskolu prioritāti, tāpēc paredzams, ka augstskolu ārvalstu studentu skaits nākotnē turpinās pieaugt.

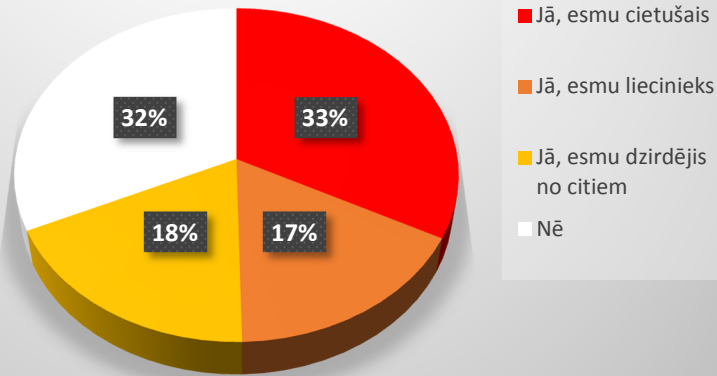
Vairākas sabiedriskās domas aptaujas ilgākā laika periodā liecina par iedzīvotāju neiecietību pret vizuāli atšķirīgiem imigrantiem, musulmaņiem un citu reliģiju pārstāvjiem, kā arī negatīvu attieksmi un bažām attiecībā uz bēgļu uzņemšanu. Latvijas Cilvēktiesību centra (turpmāk - LCC) rīcībā esošā neoficiālā informācija liecina par rasistiskiem incidentiem, kuros iesaistīti ārvalstu studenti Latvijā. Pieejamā informācija tāpat liecina, ka augstskolu vadības līdz šim nav pienācīgi reaģējušas uz šādiem gadījumiem. Tādējādi, ārvalstu studenti ir viena no mērķa grupām, kurai ir nepieciešama informācija un juridiskās palīdzības sniegšana ilgtermiņā.

Lai iegūtu pilnvērtīgāku informāciju, 2016. gada septembrī un oktobrī LCC veica ārvalstu studentu/imigrantu pieredzes un vajadzību apzināšanu saistībā ar diskriminācijas un neiecietības izpausmēm Latvijā. Šim nolūkam tika veiktas intervijas ar nevalstiskajām organizācijām, kas strādā ar imigrantiem, patvēruma meklētājiem un bēgļiem vai pārstāv to intereses, kā arī veikta Latvijā studējošo ārvalstu studentu tiešsaistes anonīma aptauja. Kopumā situācijas izpētē piedalījās 11 NVO un imigrantu pārstāvji, kā arī 135 ārvalstu studenti gan no Eiropas Savienības valstīm (ar dažādu etnisku izcelsmi), gan citām pasaules valstīm.

Saskarsme ar neiecietības izpausmēm

Saskaņā ar ārvalstu studentu aptaujas rezultātiem, gandrīz **divas trešdaļas aptaujāto** jeb 68% ir saskārušies ar dažādām neiecietības izpausmēm, tostarp, naida runu, naida noziegumiem un diskrimināciju. 33% respondentu atbildēja, ka ir cietuši paši, un 36%, ka ir bijuši liecinieki šādiem gadījumiem vai ir dzirdējuši par tiem no citiem.

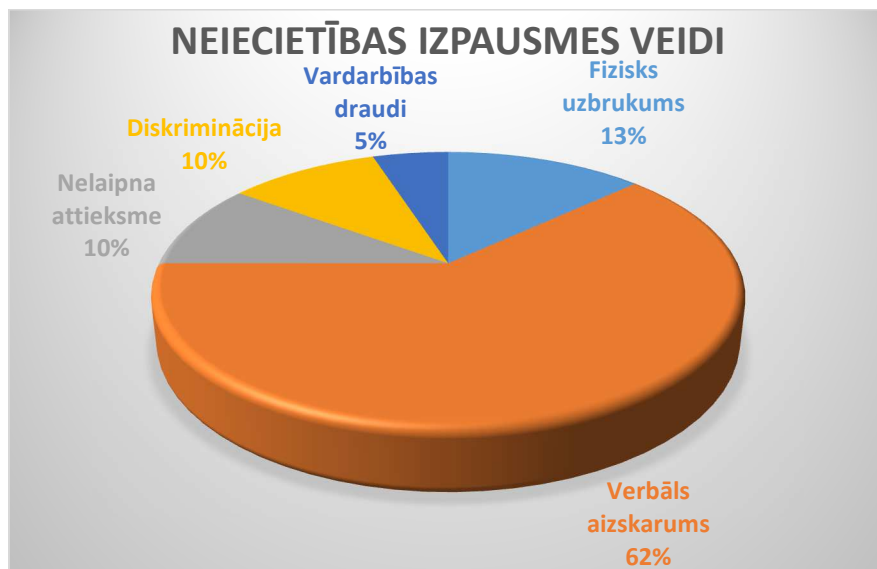
Vai jūs esat saskarīes ar naida noziegumiem/naida runu un/vai diskrimināciju Latvijā?

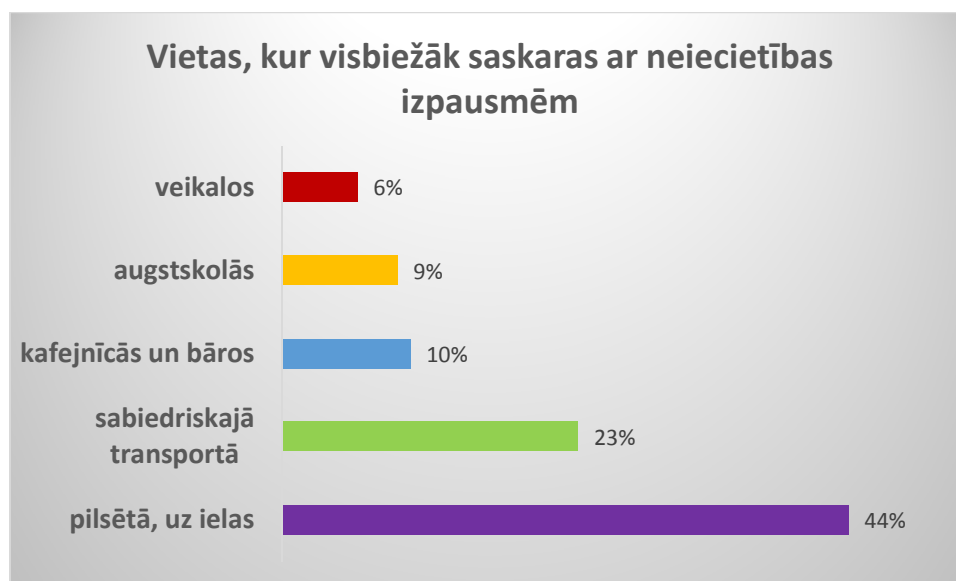
Visbiežākais neiecietības izpausmes veids ir **verbāli aizskārumi** (62%) - apsūkāšana, nicinoši vārdi, aicinājumi braukt prom no Latvijas, tautības/izcelsmes izsmiešana, aizskaroši komentāri par izcelsmi, valodu, reliģiju, seksuālo orientāciju, ādas krāsu utt. Atsevišķi NVO/imigrantu pārstāvji un studenti norādīja, ka šāda attieksme pret imigrantiem ir ierasta lieta un bieži sastopama dažādās sabiedriskās vietās, piemēram, uz ielas, sabiedriskajā transportā, kafējnīcās un bāros, veikalos, kā arī izglītības iestādēs, piemēram, no augstskolu personāla puses.

13% gadījumu ārzemju studenti ir cietuši fiziskos uzbrukumos vai uzbrukumu mēģinājumos vai dzirdējuši, ka ir uzbrukts citiem, bet 5% ir saskārušies ar vardarbības draudiem. Ar šādiem gadījumiem ir saskārušies gan ārvalstu studenti, gan patvēruma meklētāji ar tumšāku ādas krāsu. Vismaz divos gadījumos tika minēti uzbrukumi seksuālās orientācijas dēļ.

Aptaujātie studenti un NVO/imigrantu pārstāvji ir norādījuši uz vairākiem iespējamiem diskriminācijas gadījumiem, piemēram, atteikumiem izīrēt dzīvokļus, liegumu ieejai naktis klubā vai bārā, diskriminējošu attieksmi darba vietā vai atteikumu pieņemt darbā ārzemniekus, īpaši ar tumšu ādas krāsu.

Gan NVO/imigrantu pārstāvji, gan aptaujātie studenti norādīja, ka aizskarošas piezīmes izsaka vietējie iedzīvotāji – gan gados vecāki, piemēram, sabiedriskajā transportā, gan arī gados jauni cilvēki, piemēram, alkohola reibumā. Turklāt ādas krāsa (tāpat kā etniskā izcelsme) dažkārt automātiski tiek sasaistīta ar terorisma draudiem. Daži NVO/imigrantu pārstāvji un studenti norādīja, ka ārzemnieki viens no otra uzzina par nedrošajām vietām apkārtnē, kuras nav vēlams apmeklēt un cenšas izvairīties no tām.

Ādas krāsa vai rase ir visbiežāk norādīti kā aizskārumu pamats – to atzīmēja 36% respondentu, kas ir saskārušies ar neiecietības izpausmēm. 25% norādīja uz aizskārumiem pēc **etniskās izcelsmes** (pret ārzemniekiem kā tādiem) pamata. Samērā bieži (22%) **valoda** tiek minēta kā neiecietības pamats – respondenti norādījuši, ka runāšana svešvalodā publiskās vietās dažkārt izraisa atsevišķu indivīdu nepatiku, nejaukus un agresīvus komentārus un darbības – piemēram, bļauj, lai nerunā svešvalodā, vai dusmojas, ja cilvēks nerunā vai nesaprot ne latviešu, ne krievu valodu. 6% ārzemju studentu ir izjutuši negatīvu attieksmi **savas esošās vai šķietamās reliģiskās piederības dēļ**, kas pārsvarā izpaužas arī kā aizskarošie komentāri publiskās vietās. Daži aptaujātie minēja arī aizskārumus, kuri ir vērsti pret sievietēm, kas nēsā tradicionālās musulmaņu galvassegas. Neiecietības izpausmes **seksuālās orientācijas** un **dzimuma** dēļ ir minējuši 5% respondentu. 2% ir saskārušies ar antisemitisma izpausmēm.

Jāatzīmē, ka ļoti bieži neiecietības izpausmes tika minētas pēc divām vai vairākām pazīmēm – piemēram, ādas krāsa un reliģiskā piederība, ādas krāsa un dzimums, valoda, etniskā izcelsme un seksuālā orientācija.

Ziņošana par neiecietības izpausmēm/naida noziegumiem

Absolūts vairākums jeb 86% studentu, kas ir saskārušies ar neiecietības izpausmēm, nekur par tām nav ziņojuši, tanī skaitā puse no tiem, kas ir saskārušies ar fizisku vardarbību. Lielākā daļa uzskata, ka šie incidenti (īpaši verbālie aizskārumi) nav pietiekami nopietns iemesls, lai par tiem ziņotu. Daļa neuzticas policijai (9%), daļa netic, ka ziņošana kaut ko mainīs (8%), bet vēl daļa ir pieradusi pie šādiem incidentiem (8%).

Neziņošanai par fiziskiem uzbrukumiem ir dažādi iemesli. Viens no tiem ir uzskats, ka vēršanās policijā vardarbības gadījumā ārzemniekam nepalīdzētu un, ka vardarbības gadījumā, policija aktīvāk reaģētu uz vietējo iedzīvotāju, nevis ārzemnieku sūdzībām. Tika minēti neveiksmīgi mēģinājumi vērsties policijā pagātnē, kad policija atteicās pieņemt iesniegumu vai nereaģēja uz sūdzībām pienācīgā veidā. Informācija par šādiem gadījumiem izplatās citu ārzemnieku un studentu vidū ietekmējot viņu priekšstatus, ka ziņošana policijai nav efektīva vai pat ir bezjēdzīga. Aptaujātie arī atzina, ka neziņošanas iemesli ir bailes no iespējamām nelabvēlīgām sekām, nevēlēšanās sev piesaistīt uzmanību, vai ka policijai būs pāridarītājam līdzīgs uzskats.

Attiecībā uz patvēruma meklētājiem, kāds NVO pārstāvis atzīmēja, ka viņi nevēlas plaši stāstīt par aizskārumiem un vardarbību/draudiem, jo ir bail, ka šādas sūdzības var negatīvi ietekmēt viņu patvēruma piešķiršanas lietu. Attiecībā uz diskriminācijas gadījumiem, NVO pārstāvji norādīja, ka tiesvedība šādās lietās ir garš un sarežģīts process.

Pieredze saskarsmē ar valsts un tiesībsargājošām iestādēm

27 % aptaujāto studentu atzīmējuši, ka tiem pašiem ir bijusi negatīva pieredze saskarsmē ar valsts un tiesībsargājošām iestādēm, kā arī nakts klubu drošības personālu pašiem vai ir dzirdēts par tādiem gadījumiem. 14% norādījuši uz negatīvu saskarsmes pieredzi ar policiju, piemēram, kukuļa izspiešana, neiecietīgi aizskārumi, fiziska vardarbība, neatsaucība, ja policijas darbiniekus uzrunā svešvalodā, kā arī

nelaipna attieksme kopumā. Tāpat ir norādīts uz aizskarošu vai nelaipnu attieksmi no Pilsonības un migrācijas pārvaldes (4%) un Valsts robežsardzes (3%) darbinieku puses.

Informētība par savām tiesībām

Lielākā daļa aptaujāto studentu (80%) nav informēti, kur ziņot par naida noziegumiem/naida runu/diskriminācijas gadījumiem. Informācija par to, kur meklēt palīdzību šādos gadījumos, tostarp par institūcijām un organizācijām, un savām tiesībām, ir viens no visbiežāk minētajiem nepieciešamās informācijas veidiem. Daudzi studenti, ka arī NVO/imigrantu pārstāvji atzīmēja, ka viņiem kā studentiem un ārzemniekiem būtu nepieciešama arī plašākā informācija par savām tiesībām dažādās jomās, jo pašlaik šāda informācija pamatā ir atrodamā tikai latviešu valodā, kuru viņi nepārvalda. Daži studenti norādīja uz augstskolu nepietiekamu ārvalstu studentu informēšanu par viņu tiesībām, un ka mēģinājumi iesniegt sūdzību par negatīvu attieksmi augstskolā bija neveiksmīgi.

Secinājumi

Kaut arī veiktais apsekojums pauž neoficiālu informāciju par aizskārumiem un diskrimināciju un balstās uz intervējamo personu informāciju, interpretāciju un viedokļiem, tas kopumā lielā mērā apstiprina ārvalstu studentu un imigrantu ievērojamu risku kļūt par vardarbības un diskriminācijas upuriem un problēmām integrēties sabiedrībā. Ņemot vērā to, ka šādi gadījumi tika minēti visai bieži, var secināt, ka aizspriedumi un stereotipi par etnisko un nacionālo izcelsmi, reliģisko pārliecību un seksuālo orientāciju ir plaši izplatīti un ir iemesls verbāliem aizskārumiem un vardarbībai, kā arī diskriminācijai. Vislielākais risks saskarties ar šādām izpausmēm ir tumšādainajiem cilvēkiem, vizuāli atšķirīgiem no Latvijas iedzīvotāju vairākuma, ārzemniekiem, islamicīgajiem, kā arī seksuālajām minoritātēm. Daudzi ārvalstu studenti arī izjūt lielu diskomfortu vietējo iedzīvotāju nepietiekamas pretimnākšanas dēļ, kas pauž nepatiku pret ārzemniekiem kā tādiem, pret to, ka viņi runā svešvalodās, vai norobežojas no tiem. Paši studenti norāda uz lielāku nepieciešamību izglītot sabiedrību, taņī skaitā valsts pārvaldes un augstskolu personālu par starpkultūru jautājumiem un veicināt toleranci.

Ārvalstu studentu vidū ir vērojams ļoti zems informētības līmenis par savām tiesībām, tostarp par iespēju iesniegt sūdzību. Liels izaicinājums ir arī uzticības trūkums policijai, jo, pēc respondentu domām, tā nav ieinteresēta aizstāvēt ārzemniekus vardarbības un neiecietības izpausmes gadījumos.

Situāciju sarežģī līdz šim nepietiekamā NVO loma palīdzības sniegšanā ārvalstu studentiem, kā arī studentu ierobežotie kontakti un informācijas pieejamība par tiesībām augstskolās.

Citāti:

“Esmu “laimīgs”, ka man nav “cita ādas krāsa”, jo tādēļ man nav jācieš, jo pat tad, kad diskutējam ar Latvijas draugiem, pat tie, kas ir labi izglītoti, ir rasisti. Ja es būtu dzirdējis šāda veida komentārus pret sevi, es nekad negribētu atgriezties šajā valstī, pat ja man patīk tās daba, kultūra utt. Es domāju tas ir ļoti liels robs Latvijas pilsoņu kultūrā. Viņi nav atvērti tumšādainiem cilvēkiem un cilvēkiem ar arābu izcelsmi”

Students no Francijas

“Vecā tante trolejbusa teica manam tumšādainam draugam “melns kā velns.. nēģeris””

Students no Īrijas

“Tramvajā vīrietis sāka blenzt uz mani ar nepatiku un rokām parādījis kustību, ka pārgriez rīkli, un parādīja uz mani. Tad viņš nogāja man garām un teica latviski “tev ir jāmirst un jāatgriežas savā valstī pretīgs suns” (..) Tā ir briesmīga situācija, kuru cerams neviens nepiedzīvos.”

Students no Zviedrijas

“Tumšādainam cilvēkam ienākot autobusā, kāds vīrietis iebļāvās “Skat, nēģeri iebrūk!””

Students no Vācijas

“Visbiežāk cilvēki lien manā privātā telpā un čukst vai kliegz vārdu kas sāks ar N burtu un atdarina mērķaķu skaņas un saka man, lai braucu atpakaļ mājās ar banānu laivu ar ko esmu atbraukusi”

Students no Zviedrijas

“Tīņi taustā manus matus vai izsaka komentārus par manu ādas krāsu, mēģina mani nobildēt bez manas atļaujas un izsaka neskaitāmos rasistiskus izteicienus.”

Studente no Īrijas

“Diemžēl esmu pieradis pie tā. Visi jocīgi skatieni un aizskarošie vārdi – es vienkārši to bloķēju un ignorēju, jo negribu, lai situācija saasinās vai dod cilvēkam to, ko viņš vēlas panākt – uzmanību vai atbildes reakciju. Tas ir nelabi, bet ko lai vēl daru”

Studente no Īrijas

“Mans draugu piespieda skriet sešus kilometrus priekšā policijas mašīnai, kura braukusi viņam pakaļ. Ik reizi kad viņš apstājās, viņi brauca viņam uz ceļiem, lai viņš skrietu ātrāk. Līdz pēc stundas viņi atdeva viņa pasi, telefonu un kredītkartes”

Students no Zviedrijas

“Viņi uzzināja, ka esam no Turcijas un iesita manam draugam ar pudeli pa galvu”

Students no Turcijas

“Vienreiz man pa galvu ir iesitusi vecā tante jo es nerunāju ne latviski, ne krieviski, un vairākas reizes uz mani ir kliegts, jo nerunāju latviski vai krieviski”

Students no Norvēģijas

Situācijas izpēte ir veikta Latvijas Cilvēktiesību centra projektā “Sabiedrības līdzdalības veicināšana diskriminācijas un neiecietības novēršanā”. Projekts ir īstenots laika posmā no 2016. gada 1. jūlija līdz 31. oktobrim ar Sabiedrības integrācijas fonda atbalstu un finansējumu no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem NVO fonda ietvaros.

Par publikācijas saturu atbild Latvijas Cilvēktiesību centrs.

Sabiedrības integrācijas
fonds